

Predsednica Republike Slovenije

NATAŠA PIRC MUSAR

Nagovor predsednice republike na izredni seji Državnega zbora

Ljubljana, 3. november 2025, ob 12.30

Spoštovani predsednik Vlade Republike Slovenije, dr. Robert Golob,

spoštovana podpredsednica Državnega zbora, mag. Meira Hot,

spoštovane poslanke in poslanci, ministrice in ministri,

spoštovane Slovenke in Slovenci, državljanke in državljani, prebivalke in prebivalci Republike Slovenije.

Težko nam je. Neizmerno težko. Zgodila se je še ena nasilna smrt. Še eno dragoceno življenje je bilo izgubljeno in bolečina vseh, ki so ga imeli radi, je neopisljiva. Dovolite mi, da še enkrat izrazim globoko in iskreno sožalje ter sočutje z družino pokojnega, njegovimi prijatelji, vsemi žalujočimi. Dogodek, ki je močno pretresel Novo mesto, vso regijo ter vse nas, se ne bi smel zgoditi. Čustva so močna – žalost, razočaranje, strah, celo jeza. Treba je pustiti, da se izrazijo na primeren način. Naloga vseh nas pa je, da negativna čustva in človeške stiske usmerimo v dolgotrajne spremembe: v lokalni skupnosti, v regiji in državi, kjer se moramo s skupnimi močmi zoperstaviti nasilju nasploh. Vredno je ponoviti v teh dneh večkrat izrečeno: nasilja ne gre povezovati z narodnostjo, etnično skupnostjo. Nasilje je nasilje. A to se vedno dogaja z nekim razlogom. In razlogi, okoliščine so tiste, ki se jim posvečamo in se jim moramo še bolj posvetiti, da v naših razpravah prevlada – razum.

Razumeti moramo strah in negotovost, celo obup prebivalcev jugovzhodne Slovenije, ki se praktično vsakodnevno soočajo z vedenjskimi, celo kriminalnimi odkloni posameznih Romov. Razumeti moramo, da je bila sobotna smrt kaplja krvi čez rob, in ne, niti država niti lokalna skupnost nista v zadostni meri, predvsem pa hitro in učinkovito, izvedli ukrepov, ki bi prebivalcem regije dali večji občutek varnosti. Tako je že več desetletij, mnogo predolgo.

Smrt gospoda Aleša Šutarja se ne bi smela zgoditi. Tako kot se ne bi smela zgoditi nobena druga nasilna smrt.

O uboju gospoda Stanislava Knaflja leta 2021 se danes govori več kot kdajkoli prej. Upravičeno. Na misel, upravičeno, pride tudi tragedija izpred dveh tednov, ko je moški na cesti sredi Pivke najprej ustrelil žensko, nato pa si sodil sam. Ali ko je mladoletnik nedavno udaril starejšega moškega v Celju, zaradi česar je napadeni kasneje v bolnišnici umrl. Vsak udarec, vsaka grožnja, vsak klic na pomoč, ki ostane preslišan, vsaka neustrezna obravnava nasilja, vsak femicid, vsaka nasilna smrt, ko človek dvigne roko nad sočloveka, je nepopravljiva rana v srcu naše skupnosti.

Kako naprej? Odločno in premišljeno. Slovenija sodi med najbolj demokratične države tega sveta. Naš prispevek k spoštovanju vladavine prava in človekovih pravic je prepoznan doma in po svetu. Kot država in družba nismo neobčutljivi na revščino in socialno izključenost. Ni vse idealno, daleč od tega. A imamo načela, orodja, dobre prakse, usmeritve, ki jih kaže obuditi, uveljavljati ali še bolj uveljaviti. Ne smemo torej pristati, da se, kot slišimo, do danes ni naredilo nič. Gradimo, prosim, na tem, kar smo že naredili. Tako se bomo lažje spopadli z izzivi, ki nas čakajo, ker se z njimi nismo dovolj dobro, pravočasno in učinkovito ukvarjali. To si moramo priznati kot država in kot skupnost. To priznanje dolguje tudi politika, sebi in tistim, ki nas izvolijo, da skrbimo za varnost in blagostanje vsakega med nami.

Najprej o načelih. Človekove pravice, demokracija in načelo ustavnosti in zakonitosti so osnovni postulati pravne države, ki je bila v zgodovini odziv na avtoritarno, policijsko državo, v kateri si, verjamem, večina v resnici ne želi živeti. Navsezadnje smo prav zato pred 34-imi leti osnovali svojo neodvisno in demokratično Slovenijo.

Varnost je vsekakor ena najosnovnejših in najpomembnejših vrednot, na katerih temelji vsaka demokratična in pravna država. Kot človekova pravica je, pomenljivo, skupaj s pravico do osebnega dostojanstva, zapisana tudi v 34. členu naše ustave. Ta pravica se v ustavi ni znašla po naključju. Varnost ni vse, vse ostalo pa je brez varnosti bolj malo. Brez občutka varnosti namreč ni mogoče govoriti o svobodi, dostojanstvu ali enakosti.

Dostojanstvo in varnost torej nista ločeni kategoriji; človek, ki mu je odvzeto dostojanstvo, ne more občutiti varnosti. Varnost pomeni več kot le odsotnost nasilja – pomeni možnost, da ljudje živimo brez strahu, pa tudi, da zaupamo v delovanje institucij, svoje sosede in skupnost, katere del smo. To pa seveda ni samoumevno. Za krepitev zaupanja smo odgovorni vsi, od vsakega posameznika do države kot celote.

Spoštovane in spoštovani,

ves čas svojega mandata si skupaj s sodelavci in zunanjimi strokovnjaki prizadevam za obravnavo vprašanj, povezanih z nasiljem – kot enim najtežjih družbenih problemov našega časa. Še posebej smo se ukvarjali s preprečevanjem medvrstniškega nasilja, nasilja v družini, nad ženskami in nasilja nad starejšimi. Temu področju smo posvetili tudi tretji predsedničin forum, kjer so številni strokovnjaki predlagali konkretne sistemske ukrepe za krepitev kulture nenasilja, za delo z mladimi, za ustrezno obravnavo povzročiteljev in predvsem za zaščito žrtev. Te predloge smo posredovali Vladi Republike Slovenije in resornim ministrstvom. Tako kot številni drugi, se tudi sama po tej tragediji sprašujem, ali bi morala storiti še več, da bi odgovorni priporočila dejansko preučili. Veliko ljudi doslej je dobronamerno želelo pomagati državi. Tudi poslej bo tako. Vendar mora država prej prisluhniti ljudem. Preden je prelita kri.

In zakaj danes to izpostavljam? Ker za nobeno nasilje v naši družbi ne sme biti tolerance. Želela bi si, da k obravnavi in ukrepanju ob kakršnihkoli nasilnih dogodkih, ne glede na lastnosti žrtev in povzročiteljev, in tudi v konkretnem primeru romske tematike, pristopimo celostno, načrtno in premišljeno. Na podlagi dejanskih podatkov in strokovne presoje.

Ne kaže si zatiskati oči. Smo pred volitvami in prepričevanje volivcev z iskanjem krivcev za tragedijo v Novem mestu je vabljivo, toda nevarno. Nevarno za vse nas, za celotno skupnost. Zato si želim in apeliram na vse nas, da ne razpravljamo o tem, kdo je bolj ali manj kriv oz. odgovoren. Vsi smo. Ker smo skupaj zavozili, smo danes skupaj odgovorni, da poiščemo rešitve. In to ne hitrih, nepremišljenih, temveč takšne, ki bodo uspevale na dolgi rok, ki bodo poskušale zajezi težave, ne pa jih zgolj navidezno odpraviti za nekaj časa. To, kar skupnost pričakuje od politike, ni iskanje krivcev in maščevanje. To, kar skupnost pričakuje od politike je, da dokaže svojo zrelost ... in učinkovitost. Učinkovito delovanje na vseh ravneh je ključno. Javnost upravičeno pričakuje, da se končno nekaj premakne.

Odgovorno in upravičeno je od politike pričakovati, da se zedini okoli temeljev naše državnosti in prihodnosti: v prvi vrsti vladavine prava ter institucij, ki to pravo izvršujejo in zagotavljajo. Zato ostro obsojam vsakršno pozivanje k oboroževanju in podobnim pobudam, ki ne samo izničujejo vse, kar je bilo do sedaj dobrega narejeno pri obravnavi romske problematike.

Tako ravnanje vodi prav k dogodkom, zaradi katerih smo danes tu. Najvišjo stopnjo umorov imajo namreč države, kjer je strelno orožje najbolj dostopno. Usmerimo torej napore tudi v preprečevanje ilegalne prodaje in posesti orožja in drugih oblik organiziranega kriminala. Verjamem, da slovenska policija to zna in zmore.

Če se ne bomo lotili sistemskih rešitev, se bomo kaj kmalu spet pogovarjali o tem. In ne delajmo si utvar, vsega nasilja nikoli ne bomo ustavili, lahko ga in moramo pa ga zelo zmanjšati, predvsem tam, kjer ga je veliko, mnogo preveč, tudi med Romi. Zato je tako zelo pomembno, da pravna država deluje.

Strokovnjaki opozarjajo, da je vzrokov za nasilje mnogo, da se medsebojno prepletajo in da žal na nekatere ne moremo vplivati. A vendar na večino njih lahko – in tu je naša odgovornost. Nasilje je družbeni pojav in po svoji naravi predvsem odslikava razmer in odnosov v času in prostoru, kjer živimo.

Vse se začne pri kulturi dialoga, strpnosti in medsebojno spoštljivi komunikaciji. Na tak način namreč vsi vstopamo v odnose, v katerih se počutimo varne in tudi slišane. Velik del izboljšav je možen preko boljšega, učinkovitejšega in profesionalnega dela državnih organov in družbenih podsistemov, ne smemo pa spregledati, da najpomembnejši prispevek predstavljajo naše vsakodnevne aktivnosti in interakcije. V vsakem trenutku je vsak od nas lahko nekomu vzor – tako pozitiven kot negativen. Vsi, ki delujemo v javnem prostoru, imamo ob tem še večjo odgovornost.

Prav zato sem danes tukaj pred vami. Ker kot predsednica republike želim, da se v nadaljevanju opravi strokovna razprava, pa ne z zlorabo tragedije, ne z retoriko sovražnega govora. Oboje obsojam, oboje je nedopustno, oboje ne vodi k mirnemu sobivanju. Prebivalci in prebivalke Novega mesta so dokazali, da to zmoremo. Za to smo jim lahko neizmerno hvaležni.

Poiščimo ukrepe, ki bodo temeljili na spoštovanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin, na načelih zakonitosti in sorazmernosti, a se bodo hkrati tudi dosledno izvajali, brez izjem za kogarkoli. Brez izjem. Samo učinkovitost ukrepov bo namreč pokazala, da država deluje, da so pravila enaka za vse. Zaupanje ljudi si bomo lahko povrnili šele, ko se bodo ti v svojih skupnostih počutili varne, ko bodo vedeli in verjeli, da bodo kršitelji skladno z zakonodajo kaznovani, hitro in učinkovito, z vsemi varovalkami, ki jih mora imeti in spoštovati demokratična, predvsem pa pravna država. Občutek varnosti je mogoče zagotoviti na različne načine. Represija naj se ohrani za primere, ko drugi ukrepi niso bili uspešni. A ko pride čas in trenutek zanj, mora biti ukrepanje učinkovito, hitro in izvedeno brez strahu in sorazmerno teži kaznivega ali kakšnega drugega protipravnega dejanja.

Enakost pred zakonom je torej pomembno načelo. Pred zakonom moramo biti vsi enaki. Prav vsak član družbe mora odgovarjati za svoja kazniva ravnanja. Ob tem poudarjam, da odgovornost posameznikov, ki kršijo zakone, ki izvršujejo kazniva dejanja, ne sme pasti na celotno skupnost, neodvisno od etnične pripadnosti. To bi namreč vodilo v nadaljnjo marginalizacijo, ki je odlično gojišče za rast kriminalitete. Ni etnična pripadnost tista, ki bi vplivala na kriminalnost posameznika. Revščina in socialna izključenost pač. In krog je sklenjen.

V teh dneh v glavnem govorimo o hujših represivnih ukrepih. A ti naslavlajo samo vrh ledene gore. Sama pa bi rada poudarila še druge, tudi zelo pomembne sistemske ukrepe za dolgoročno reševanje nakopičenih težav.

Pomembno je namreč tudi uveljavljanje pravic, še posebej tistih, ki se nam, večini, zdijo samoumevne, pa to niso. Slovenija je bogata država. A, kot večkrat poudarjamo, naša Slovenija je, žal, še vedno tudi država revnih in socialno izključenih, ki v 21. stoletju nimajo zagotovljenih niti osnovnih pogojev za razvoj. In s tem za prispevek k razvoju družbe kot celote. Dostop do vode, recimo, je osnovna človekova potreba, ki zagotavlja osnovno človekovo dostojanstvo. V Sloveniji pa imamo še vedno otroke in odrasle, ki nimajo dostopa do pitne vode in sanitarij. To ni ideološko vprašanje. To je civilizacijsko vprašanje. V državi, ki po vseh kriterijih spada med razvite demokracije, ne sme biti izgovorov za tako stanje.

S tem prehajam na drugi del tega nagovora: dobre prakse in kaj se lahko iz njih naučimo, da se uspešno soočimo z izzivi, ki jih resnično ni malo.

V svojem mandatu sem veliko pozornosti namenila tudi romski skupnosti, pa ne le z vidika njihovih pravic, ampak tudi dolžnosti. Redno se pogovarjam tudi z lokalnimi skupnostmi, kjer prebivajo Romi.

Aprila 2023 sem v predsedniški palači organizirala posvet s predstavnicami in predstavniki romske skupnosti v Sloveniji, na katerem smo odkrito spregovorili o položaju Romov, o njihovih socialno-ekonomskih razmerah, o primerih dobrih in žal tudi slabih praks.

V lanskem letu sem obiskala romsko naselje Pušča in tamkajšnji vrtec ter bila resnično hvaležna lokalni skupnosti, ki z veliko truda uspeva ustvarjati mirno sobivanje prebivalcev in prebivalk, zgledna pa je tudi vključenost tamkajšnjih otrok v vrtec in osnovnošolsko izobraževanje. Ob tem moram omeniti dobre prakse iz delovanja Ljudske univerze Lendava, kjer v zadnjem desetletju intenzivno izvajajo programe, vsebinsko vezane na izobraževanje in socialno vključevanje Romov. Gre za projekte socialne aktivacije za opolnomočenje žensk v romski skupnosti, digitalne vključenosti romskih deklet in žensk, osvetlitve navdihujočih zgodb uspešnih Romov in Rominj in razvijanje ključnih kompetenc romskih učencev, predvsem bralne pismenosti.

Gospa Rahela Hojnik Kelenc, ki je direktorica Ljudske univerze Lendava in že dvajset let dela z Romi v Prekmurju, je na svojem Facebook profilu pred dnevi zapisala, citiram: »Naši Romi niso drugačni – razlika je v tem, da so jim naši predniki ponudili roko, priložnost in možnost vključevanja v družbo. V Prekmurju se je postopno vzpostavljalo sožitje, ki je temeljilo na medsebojnem spoštovanju, pomoči in zavedanju, da živimo v istem prostoru in delimo skupno prihodnost. Pomembno vlogo pri tem so imeli tudi župani vseh občin v naši regiji, ki so se v preteklosti trudili omogočiti sobivanje romske skupnosti in večinskega prebivalstva - z vztrajnostjo, dialogom in pripravljenostjo poiskati skupne rešitve. To so bili majhni, a odločilni koraki, ki so omogočili, da lahko govorimo o izobraženih, zaposlenih in aktivnih Romih, ki so del naše skupnosti in prispevajo k njenemu razvoju.« Konec citata. Njen zapis je kot žarek svetlobe in upanja, da je mogoče, da se da, da nikoli ni prepozno.

Za to torej gre: za vključevanje, ne izključevanje. Dostojanstvo, ne zanikanje pravice do dostojanstva. Samozavest, da vsak med nami lahko prispeva k družbi. Ne nesamozavest, popustiti pred strahom in nezaupanjem. In, ključno: nič o Romih brez Romov.

Toda izobrazbo je treba gledati širše. To ni samo pravica, dolžnost, je tudi investicija v mladega človeka in s tem tudi v našo skupno prihodnost.

Otroci, mladostniki, ki imajo znanje, imajo boljši vpogled v svojo perspektivo, možnosti svojega uveljavljanja. V današnjem času je še posebej jasno, da znanje in spretnosti ne poznajo ne barve kože, ne etnične pripadnosti. Če potrebujemo znanje ali storitev, od zdravstvenega delavca do keramičarja, ju bomo sprejeli od vsakogar, ki nam ju lahko ponudi. Izobraževanje torej ni samo sebi namen in tudi ni floskula. Je ključ do vključevanja, do samostojnosti, do enakopravnosti. Romske starše je zato treba sistematično spodbujati, da pošiljajo svoje otroke v šole in jim s tem omogočijo boljšo prihodnost. Od njih moramo pravzaprav to zahtevati.

Da to ni enostavno in hitro, je jasno. Ni pa prepozno – sploh če vemo, kaj moramo narediti. Problem, s katerim se soočamo, je jasno identificiran na prav vseh nivojih. Naj spomnim na nedavno poročilo Zagovornika načela enakosti in njegovih 19 predlogov za izboljšanje stanja na področju izobraževanja.

Iz poročila izhajajo alarmantni podatki, ki kažejo, da v povprečju le približno desetina otrok iz romskih družin v jugovzhodnem delu Slovenije doseže osnovnošolsko izobrazbo. K temu je v preteklosti gotovo pomembno prispevalo to, da romski otroci pred začetkom osnovnošolskega izobraževanja večinoma niso bili vključeni v organizirane predšolske programe. Predšolska vzgoja namreč ni obvezna, romski starši pa vrtcem kot institucijam v veliki meri tudi ne zaupajo in za varstvo najmlajših praviloma raje poskrbijo sami.

Zato pozdravljam letošnji spremembi Zakona o osnovni šoli ter Zakona o vrtcih v delu, ki predvidevata obvezno vključevanje otrok iz socialno deprivilegiranih okolij v vrtec leto dni pred vstopom v osnovno šolo, in podpiram večji poudarek učenju slovenskega jezika. Kot kaže praksa, se romski otroci namreč lahko zaradi neznanja jezika in tudi nedoseganja higienskih standardov znajdejo v izjemno težkem položaju, ki ga lahko še dodatno poslabšajo zbadljivke, izključevanje ali nerazumevanje vrstnikov in njihovih staršev. Kar je pogosto tudi razlog opustitve šolanja. In krog je ponovno sklenjen. V delih države, kjer so bivalni pogoji romskih družin boljši, sta vključenost in uspešnost romskih otrok pri izobraževanju večji.

Podpreti velja tudi predloge stroke in priporočilo Zagovornika načela enakosti, da moramo zagotoviti zaposlitev romskih pomočnikov v vseh vrtcih in šolah, ki jih obiskujejo romski otroci, prednostno pa v jugovzhodnem delu države. Prilagoditi je treba normative in pripraviti ustrezno sistemizacijo delovnih mest, da bodo pomočniki pri svojem delu lahko otrokom in mladostnikom čim bolj v podporo. Prisotnost romskih pomočnikov namreč olajša sporazumevanje, zmanjšuje kulturne ovire in krepi sodelovanje med šolo in družinami. Eden od razlogov, zakaj romski otroci v jugovzhodnem delu Slovenije redkeje obiskujejo šolo, je namreč tudi slabša pokritost šol z romskimi pomočniki. S temi ukrepi moramo nadaljevati in jih ne ukinjati zaradi grozljivih kriminalnih ravnanj nekaterih posameznikov. Kaznovati je treba njih, ne pa celotne, že tako marginalizirane skupnosti.

Gotovo primeren je tudi predlog spremembe Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, ki ukinja 20-odstotno povišanje otroškega dodatka za otroke, ki do četrtega leta ostajajo v domačem varstvu. Ob tem pa bi bilo treba tudi preučiti, ali morda zaradi finančnega nadomestila, ki še vedno pripada tistim, ki obiskujejo večerno šolo, preveč Romov predčasno preneha z obiskovanjem redne šole.

Če povzamem. Romski otroci in mladostniki imajo, kot opozarja tudi Zagovornik, v primerjavi z vrstniki, ki niso Romi, veliko večje tveganje, da bodo kot odrasli živeli v revščini, izključeni iz dela in družbe. To je najpogostejše tudi pot, ki vodi v kriminalne aktivnosti. Višja raven izobrazbe po drugi strani izboljša možnosti zaposlitve, obiskovanje pouka skupaj z drugimi pa pomeni tudi več stika in sodelovanja s širšo skupnostjo, omogoča osebni razvoj in krepi občutek pripadnosti družbi.

Naloga države in tudi lokalnih skupnosti torej je, da z ustreznimi sistemskimi ukrepi krepimo interes Romov po zaposlitvi, hkrati pa krepimo tudi interes delodajalcev po zaposlitvi Romov. Pilotni projekt Romski vzor, v okviru katerega v Kočevju mentorirajo romske ženske za vključevanje na trg dela, je prav tako praksa, ki ji kaže slediti. Živeti od socialne podpore ne sme biti poslovni model, preprosto se ne sme splačati.

Tudi o tem sem govorila na sestanku z župani občin Novo mesto, Črnomelj in Ribnica v marcu 2024, kjer so me opozorili, da niso slišani. Zato sem junija istega leta organizirala njihovo srečanje s predstavniki državnih organov, da bi skupaj poiskali rešitve za težave, s katerimi se soočajo. Na tem sestanku so župani omenjenih občin predstavnikom ministrstev in državnih organov predstavili svoje predloge za spremembo zakonodaje, ki so jih, kot je znano, pripravili župani enajstih občin v jugovzhodni Sloveniji. Za spremembo Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih so takrat celo zbrali preko 30.000 podpisov. A še enkrat, ni prepozno in tudi teh 30.000 podpisov naj ne ostane mrtva črka na papirju.

Ne kaže se ustaviti, predvsem pa ne poklekniti pred izkoriščanjem človeških tragedij za politične namene. Kaj poklekniti: na glas je treba povedati, da so take poteze zavržno dejanje.

Čeprav sama nimam nikakršnih pooblastil na tem področju, pa se ljudje obračajo tudi name in mi pišejo, kako se bojijo za svoje otroke in želijo, da jim omogočimo varno življenje. Otroci se na glavni avtobusni postaji v Novem mestu vsakodnevno srečujejo z nadlegovanjem in izsiljevanjem za denar s strani romskih mladoletnih otrok, ki množično izvajajo tatvine po trgovinah in bencinskih servisih. Skrbeti nas morajo podatki, da je večina mladoletnikov, ki jih obravnava novomeško sodišče, Romov in da njihovo število narašča. Tudi to vemo že dalj časa.

Moram izpostaviti tudi problem mladoletnih deklic, ki rojevajo prezgodaj, mnogo prezgodaj. Kako se lahko lotimo tega problema, predvsem takrat, ko sta oče in mama oba mladoletna? Stroka je zagotovo sposobna podati rešitve. Ko je oče odrasel, pa vsi vemo, da gre lahko za kaznivo dejanje. Deklice zgodnje nosečnosti pahnejo v prepad - izostanejo od pouka, ker morajo doma skrbeti za otroka in prva nosečnost praviloma nikoli ni zadnja.

Država mora nasilje zaježiti, a ne po načelu oko za oko, zob za zob. Za to imamo institucije in organe s pooblastili. Zato imamo policijo. Država mora s svojim aktivnim ravnanjem zagotavljati varnost vsem ljudem, le tako se zagotavlja red in mir v skupnosti. Prav red in mir, da lahko ljudje v miru delajo in ustvarjajo, je jedro pravice do varnosti. Ampak ne zgolj red in mir, v ospredju nam mora vendarle biti vladavina prava.

V mirnem času je policija tista, ki ima najbolj pomembne naloge za zagotavljanje varnosti. A tudi policisti se morajo pri svojem delu počutiti varne. Morajo biti prepričani, da za njihovim delom stoji država. Država mora torej okrepiti zaupanje v policijo. Predvsem mora podpreti zakonito, strokovno, odločno in učinkovito delo policije z uporabo že veljavnih policijskih pooblastil v Zakonu o nalogah in pooblastilih policije. Ta zakon namreč že sedaj določa oblike opravljanja policijskih nalog, med drugim tudi varnostno akcijo. Prav tako zakon že omogoča tudi vstop v tuje stanovanje in druge prostore brez odredbe sodišča, kot varnostno policijsko pooblastilo. Vstop brez odredbe sodišča v tuje stanovanje iz razlogov varnosti ljudi in premoženja že danes omogoča tudi 218. člen Zakona o kazenskem postopku.

Če je potreba, da se kakšno varnostno ali procesno pooblastilo podrobneje določi, pa opozarjam na načeli sorazmernosti in zakonitosti pri ukrepih, kot je recimo uporaba dronov za avdio in video snemanje ter prepoznavo registrskih tablic na območjih, ki so varnostno bolj obremenjena. To je namreč lahko območje vsake ulice in hiše, vaše in naše. Ne sprejemajte, prosim, zakonov le z mislijo na Rome. Ti zakoni bodo veljali za vse. Ponavljam, za vse!

Kar nas vrača k izhodišču tega nagovora. Mi določena orodja, prakse, zakone že imamo. Le dosledno jih moramo uporabiti – vsekakor z bolj jasno, odločno podporo države. Ukrepanju policije mora torej slediti država z učinkovito politiko pregona storilcev kaznivih dejanj, še zlasti povratnikov, na podlagi zakonodaje, ki že velja in ki to tudi sedaj že omogoča. Prav tako je zelo pomembno preprečevanje kaznivih dejanj z večjo vidnostjo in prisotnostjo policistov, ne vojske, na javnih krajih, kot tudi v romskih naseljih. Ne pozabimo pa tudi na centre za socialno delo in šole. Varnost v širšem pomenu besede namreč ne more biti odgovornost zgolj policije, tožilstva in sodišč.

So pa ti organi in institucije ključni varuhi reda in pravne države, vendar lahko sami delujejo učinkovito le, če imajo podporo in zaupanje ljudi, ki jih varujejo. S svojim zakonitim delom in doslednim odzivanjem na kazniva ravnanja pa si morajo to zaupanje povrniti in ga krepiti.

Ob tem bi želela opozoriti na pilotsko študijo dr. Gorazda Meška in dr. Roka Hacina, predstavljeno na 10. Nacionalni konferenci o varnosti v lokalni skupnosti v letu 2024, o preventivnih ukrepih zoper kriminaliteto v Kočevju in Beli Krajini – primerjavo med romskim in drugim lokalnim prebivalstvom. Faktorska analiza, ki je vzela za izhodišča študijo Meška in Lobnikarja iz leta 2005, je pokazala tri pomembna področja preventivnih dejavnosti, in sicer na socialno prevencijo, policijsko dejavnost in situacijske preventivne ukrepe. Preventivni ukrepi, ki naj bi bili v lokalnem okolju najprimernejši za spopadanje s kriminaliteto, prestopniškim vedenjem in kršitvami javnega reda in miru, so bili s strani prebivalstva razvrščeni od najpomembnejšega do najmanj pomembnega.

Navajam prvih deset najbolj ocenjenih ukrepov s področja prevencije iz omenjene študije: 1) organizirano delo z mladimi, 2) več prostočasnih dejavnosti, 3) profesionalno in odgovorno opravljanje policijskega dela, 4) ukrepi proti nezaposlenosti, 5) usposabljanje za starševstvo, 6) kompetentni učitelji v šolah, 7) reševanje socialne problematike, 8) ustrezno vzdušje v šoli, 9) poklicno usposabljanje in 10) policijsko nadzorovanje problematičnih območij. Želja po več policistih na terenu je indikativna za precejšen del obeh skupin. Obe skupini podoben pomen pripisujeta varnemu šolskemu okolju z varnostniki v šolah in prometni varnosti.

Naj bodo tovrstne raziskave in študije podlaga razpravam, ki naj jim sledi sprejemanje ukrepov za izboljšanje stanja.

Pravo in represivni mehanizmi pa so le en del mozaika, ki zagotavlja mirno in varno družbo. Drugi, prav tako pomemben del, je družbena odgovornost – odgovornost posameznikov, družin, lokalnih skupnosti, medijev in države kot celote.

Kot družba pa moramo razmišljati širše. Vlagati moramo v izobraževanje, v zaposlovanje in v programe, ki krepijo sobivanje. Vsak preventivni ukrep, vsaka krepitev socialne mreže, vsaka priložnost za vključevanje ranljivih skupin pomeni korak k večji varnosti.

Spoštovane in spoštovani,

naj sklenem s tremi sporočili.

Prvič. Opustimo sovraštvo in sovražni govor, ker ne prinašata nič dobrega. Manjše kot je srce, več sovraštva goji, je zapisal Victor Hugo.

Vem, da ima Slovenija veliko srce.

Ne morem pozabiti tistih osemdesetih let in oglaševanja Slovenije kot moje dežele. Kampanje, ki v ospredje postavlja ravno srce, z njim pa odprtost, dobrodošlico, vključenost. Po tem želimo biti prepoznani v svetu. V takem ozračju želimo živeti v naši družbi, družbi, ki bo prijazna in predvsem varna za vse. V naši državi naj torej ne bo prostora za nasilje, nestrpnost in izključevanje. Kot skupnost moramo še naprej graditi zaupanje drug v drugega. Zaupanja pa brez učinkovitega pregona storilcev kaznivih dejanj ne bo.

Drugič. Čas je, da nehamo gasiti posledice in začnemo odpravljati vzroke. Nauk in poduk vsem nam je, da smo pri obravnavi romske problematike zatajili, a imamo vsa orodja, kako to opraviti. Že zdaj imamo rešitve, ki so ustavno skladne, premišljene. In dajmo se najprej vprašati, zakaj se niso izvajale. Pri prenekaterih so sodelovali strokovnjaki z različnih področij družbenega življenja. Zakonodaja seveda ni nespremenljiva.

Prilagajati se mora izzivom okolja. Tragedija v Novem mestu je izziv. Velik izziv. A lotevati se ga moramo preudarno in premišljeno. Na stroki utemeljeni, učinkoviti in pravični zakoni se ne sprejemajo čez noč. S hitrostjo sprejemanja zakonov se povečuje možnost napak ali nenačrtovanih posledic. Ne smemo si dovoliti čezmernih posegov v človekove pravice. To preprosto nismo mi, to ni Slovenija. Pretirana represija le navidezno povečuje varnost. A hkrati povzroča veliko nevarnost, da se vsem nam zmanjša naša svoboda. Tanka je meja in poti nazaj praviloma ni.

Dobre prakse, ki jih poznamo, kažejo, da je ključ do uspeha sodelovanje – med odločevalci, izvajalci in člani skupnosti. Samo skupaj lahko gradimo družbo, v kateri bodo spoštovanje, varnost in dostojanstvo temelj vsakega človeškega življenja, ne glede na etnično pripadnost ali kakšno drugo osebno okoliščino. Vsak mora prispevati svoj delež, tudi romska skupnost. Zakonodaja mora veljati za vse enako. Brez izjem za kogarkoli. Brez izjem!

Za ostalo pa mora poskrbeti politika, z zgledom. In kaj pomeni – zgled? To, da vse naše državljanke in državljani, prebivalke in prebivalci Slovenije na tem tragičnem primeru spoznajo, da je politika sposobna na romsko problematiko gledati ne skozi prizmo ozkih strankarskih ali osebnih interesov, pač pa z mislijo na stabilnost države kot celote.

Policija ima pri tem pomembno vlogo. Postati mora bolj učinkovita, hitra in pogumna, ko gre za pregon kaznivih dejanj. Slediti ji mora učinkovitost pravosodnega sistema. Zakonodaja učinkovitost omogoča.

Strpnost do manjšine je povezana z občutkom varnosti večine. Izboljšanja stanja na področju sociale in kriminalitete Romov si ni mogoče zamisliti brez zagotovitve varnosti za vse ostale prebivalce, ki živijo z Romi. Slišati je treba njihove večkrat izpovedane skrbi in stiske.

Tretjič. Za nastalo situacijo so odgovorni tudi Romi. In to sem jim v soboto v Novem mestu večkrat povedala. Največ lahko znotraj svoje skupnosti naredijo sami. S tega mesta torej pozivam vse Rome, da prevzamejo svoj del odgovornosti, da tistim, ki ne spoštujejo zakonov, ki naši družbi in njihovi skupnosti, ki je del te naše skupne družbe, preprečijo kriminalna dejanja in nespoštovanje družbenih norm. Romi morajo biti aktivni in ne le pasivni udeleženci reševanja nakopičenih težav.

Za konec. Naj bo ta seja začetek odločnega, a spoštljivega dialoga. Naj bo opomnik, da mir in varnost ne prideta sama od sebe – ustvarjamo ju s svojimi dejanji, z empatijo, s sodelovanjem in z zgledom. Vse pozitivne zgodbe, ki jih poznamo, kažejo, da je ključ do uspeha prav sodelovanje – med odločevalci, izvajalci in člani skupnosti.

Skupaj zmoremo več, razdeljeni zagotovo manj. In več je dobro za vse. Če nas pogled na nasilje deli, nas bodo problemi premagali. Če nas poveže skupna odgovornost, bomo mi premagali probleme.

Najlepša hvala.